

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародної економіки і менеджменту
Протокол № 1 від 29.08.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ**

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	075 "Маркетинг"
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Маркетинг

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Маріанна ГОРОБИНСЬКА

викладач

Данііл ФАТ'ЯНОВ

Завідувач кафедри
міжнародної економіки і
менеджменту

Олена КОТ

Гарант програми

Олена НЕБИЛИЦЯ

Харків
2024

ВСТУП

Сучасне світове господарство та міжнародні економічні відносини є фундаментом глобальної економічної взаємодії, яка об'єднує національні економіки в єдиний економічний простір. Стрімке зростання міжнародної торгівлі, рух капіталу, технологічний обмін та поширення глобальних ланцюгів постачання створили тісний зв'язок між країнами, що впливає на їх розвиток і стабільність. Міжнародні економічні відносини є функціональною системою реалізації економічних інтересів суб'єктів міжнародного бізнесу за допомогою специфічних методів, принципів, інструментів, які притаманні інтернаціональному рівню взаємодії.

Системна трансформація світової економіки є важливою передумовою формування ефективної моделі міжнародних економічних відносин країн у зовнішньому світі. У той же час реформування національних економік не можливе без розв'язання завдань оптимізації системи міжнародної економічної діяльності, яка є і компонентом системи господарювання, і потужним каталізатором його подальшого розвитку. Тому ефективність зовнішньоекономічних зв'язків залежить від виявлення та швидкого реагування на зміни у світовому господарстві, поглибленого вивчення їх причин та наслідків.

Метою викладання навчальної дисципліни «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» є формування системи знань, умінь і практичних навичок щодо теоретичних засад та методико-практичного інструментарію міжнародних економічних відносин.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

з'ясування сутності міжнародних економічних відносин, їхньої еволюції, чинників та рівнів розвитку;

засвоєння категоріального апарату, що застосовують для аналізу процесів та явищ сучасного світового економічного розвитку;

розгляд форм міжнародних економічних відносин, особливостей розвитку інтеграційних процесів та діяльності міжнародних економічних організацій;

аналіз стану та тенденції розвитку міжнародної економічної системи, визначення їх проблем й перспектив розвитку.

Об'єктом навчальної дисципліни є міжнародна економічна система, яку характеризують появою міжнародних суб'єктів, міжнародних систем економічної взаємодії та обміну, регіональних об'єднань і глобальних проблем світогосподарського розвитку.

Предметом навчальної дисципліни є економічні відносини між суб'єктами міжнародної економіки, обумовлені закономірностями, тенденціями та специфікою функціонування міжнародної економічної системи.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна представлено в табл. 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH5	ЗК3
PH6	ЗК6, СК14
PH10	СК13, СК14
PH11	ЗК3, ЗК12, СК13
PH13	ЗК5, СК14
PH14	ЗК5, ЗК7, ЗК11, СК14
PH15	ЗК14
PH16	ЗК14

де: ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК11. Здатність працювати в команді.

ЗК12. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК13. Здатність планування і провадження ефективної маркетингової діяльності ринкового суб'єкта в кросфункціональному розрізі.

СК14. Здатність пропонувати вдосконалення щодо функцій маркетингової діяльності.

PH5. Виявляти й аналізувати ключові характеристики маркетингових систем різного рівня, а також особливості поведінки їх суб'єктів.

PH6. Визначати функціональні області маркетингової діяльності ринкового суб'єкта та їх взаємозв'язки в системі управління, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність такої діяльності.

PH10. Пояснювати інформацію, ідеї, проблеми та альтернативні варіанти прийняття управлінських рішень фахівцям і нефахівцям у сфері маркетингу, представникам різних структурних підрозділів ринкового суб'єкта

PH11. Демонструвати вміння застосовувати міждисциплінарний підхід та здійснювати маркетингові функції ринкового суб'єкта

PH13. Відповідати за результати своєї діяльності, виявляти навички підприємницької та управлінської ініціативи

PH14. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані маркетингові рішення

PH15. Діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості

PH16. Відповідати вимогам, які висуваються до сучасного маркетолога, підвищувати рівень особистої професійної підготовки

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий розділ 1. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародних економічних відносин

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»

1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Історичні аспекти дослідження системи міжнародних економічних відносин (МЕВ). Сутність, об'єкт та предмет вивчення навчальної дисципліни. Чинники формування міжнародних економічних відносин. Взаємозв'язок міжнародних економічних відносин з іншими економічними науками.

Рівні розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин: функціональні, економічні, територіальні, за суб'єктами діяльності.

Рівні розвитку міжнародних економічних відносин: макро-, мікро- і наднаціональний. Суб'єкти МЕВ та їх характеристика. Особливості дослідження світового господарства та МЕВ.

1.2. Форми міжнародних економічних відносин.

Форми міжнародних економічних відносин: міжнародна торгівля, міжнародне науково – технічне співробітництво, міжнародне виробничо-інвестиційне співробітництво, міжнародна міграція робочої сили, міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини, міжнародна економічна інтеграція та їх загальна характеристика. Рівні розвитку форм МЕВ: міжнародні економічні контакти, міжнародна економічна взаємодія, міжнародне економічне співробітництво, міжнародна економічна інтеграція. Елементи системи МЕВ. Загальні та специфічні принципи розвитку МЕВ.

1.3. Методи вивчення та дослідження міжнародних економічних відносин.

Методологічна база дослідження МЕВ. Наукові та ненаукові методи пізнання явищ світової економіки. Особливості використання методів аналізу і синтезу, індукції та дедукції, наукової абстракції, історичного і логічного порівняння та узагальнення, функціонально- структурного аналізу та економічного моделювання для пізнання субстанціональної основи міжнародних економічних відносин. Особливості розвитку сучасних МЕВ.

1.4. Середовище МЕВ та характеристика факторів, що його формують.

Сутність та особливості середовища МЄВ. Загальна характеристика політико- правового, міжнародного економічного, соціально-культурного та інфраструктурного середовища розвитку МЄВ.

Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку

2.1. Світове господарство як цілісна економічна система.

Теоретичні підходи щодо визначення сутності світового господарства. Субстанціональна основа світового господарства. Кількісний та якісний аспекти аналізу світогосподарських зв'язків. Ознаки світового господарства як цілісної економічної системи. Етапи становлення світового господарства. Основні структурні елементи світового господарства.

2.2. Структура світового господарства.

Суб'єкти світового господарства та рівні їх економічної взаємодії. Критерії виділення підсистем світового господарства. Основні типи країн і їх економічні об'єднання в міжнародній економіці. Стандартні класифікації країн у міжнародній економіці.

2.3. Рівень економічного розвитку країни і її участь у світовому господарстві.

Чинники посилення взаємозалежності та взаємодії країн: загальнолюдські потреби, інтереси та цілі, на основі яких формуються загальносвітові економічні процеси та явища. Економічні інтереси національно відособлених суб'єктів МЄВ. Загальнонаціональні та міждержавні інтерес. Економічні закони та їх об'єктивний характер. Основні економічні закони МЄВ.

2.4. Протиріччя у світовому господарстві.

Причини нерівномірності економічного розвитку країн в сучасній міжнародній економіці. Джерела виникнення протиріч у світовому господарстві. Види протиріч: зовнішні, внутрішні. Особливості механізму вирішення протиріч між суб'єктами міжнародних економічних відносин.

Тема 3. Міжнародний поділ праці – матеріальна основа світового господарства

3.1. Сутність і роль міжнародного поділу праці (МПП) в системі міжнародних економічних відносин.

Сутність та види міжнародного поділу праці. Передумови міжнародного поділу праці.

Напрями розвитку МПП за родом діяльності: вертикальний та горизонтальний.

3.2. Фактори розвитку і поглиблення міжнародного поділу праці.

Класифікація факторів розвитку міжнародного поділу праці. Загальна характеристика природно-географічних, соціально-економічних та науково-технічних факторів, що впливають на розвиток МПП. Визначення ступеню впливу факторів на поглиблення міжнародного поділу праці.

3.3. Форми прояву і реалізації міжнародного поділу праці.

Міжнародна спеціалізація та міжнародна кооперація виробництва. Поняття «міжнародно спеціалізована галузь» та «міжнародно

спеціалізована продукція». Основні показники рівня міжнародної спеціалізації галузі. Види та основні форми міжнародного виробничого кооперування: створення спільних підприємств, реалізація спільних програм, договірна спеціалізація. Сфери міжнародного виробничого кооперування.

3.4. Проблеми і передумови участі України в МПП.

Галузеві та регіональні пріоритети міжнародної спеціалізації України. Участь України в міжнародних коопераційних зв'язках.

Тема 4. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин

4.1. Теорії міжнародної торгівлі.

Класичні концепції міжнародної торгівлі. Теорія меркантилізму. Теорії абсолютних та порівняльних переваг. Теорія факторів виробництва. Неокласичні та альтернативні теорії міжнародної торгівлі, їх значення в міжнародній торгівлі. Теорія Хекшера-Оліна. Парадокс Леонтьєва. Теорема Столпера-Самуельсона. Гіпотеза Ліндера. Теорема Рибчинського. Теорія життєвого циклу Р. Верона. Теорія ефекту масштабу П. Кругмана. Теорія конкурентних переваг. Теорія міжгалузевої торгівлі.

4.2. Сутність та структура міжнародної торгівлі.

Сутність та роль міжнародної торгівлі у системі МЕВ. Найважливіші характеристики міжнародної торгівлі: загальний обсяг (товарообіг); товарна структура; географічна структура. Основні показники міжнародної торгівлі. Чинники зростання міжнародної торгівлі.

4.3. Організаційні форми міжнародної торгівлі.

Механізм міжнародної торгівлі. Форми міжнародної торгівлі. Якісні розходження між товарами й послугами. Зовнішня торгівля. Специфічні ознаки міжнародної торгівлі послугами. Міжнародні товарні класифікації і номенклатури. Підходи до класифікації послуг. Методи торгівлі. Види посередницьких операцій. Сутність міжнародної біржової торгівлі. Класифікація міжнародних товарних бірж. Види та особливості проведення біржових операцій. Міжнародна аукціонна торгівля: сутність, головні центри та специфіка проведення. Міжнародні торги: сутність, види та порядок проведення. Особливості організації міжнародної ярмаркової та виставкової діяльності. Класифікація міжнародних ярмарок та виставок.

4.4. Особливості ціноутворення в міжнародній торгівлі.

Сутність та особливості формування світової ціни. Фактори, які впливають на формування та рівень цін на світовому ринку. Класифікація цін у міжнародній торгівлі. Методи встановлення зовнішньоторговельних цін. Методика розрахунку експортних та імпорتنих цін.

4.5. Основні тенденції в міжнародній торговельній політиці.

Політика вільної торгівлі та політика протекціонізму: економічні й політичні аргументи їх використання. Тарифне регулювання зовнішньої торгівлі: цілі та інструментарій. Сутність та класифікація мит. Економічні наслідки використання мит у зовнішній торгівлі. Митна вартість товару. Визначення ефективного митного тарифу. Оптимальний та заборонений

імпортний тариф. Тарифна ескалація. Нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі: цілі та інструментарій. Методи кількісних обмежень обсягів зовнішньоторговельних операцій: квотування, ліцензування, «добровільне обмеження експорту». Методи прихованого протекціонізму. Фінансові методи регулювання зовнішньої торгівлі: експортне кредитування, експортне субсидування, демпінг.

4.6. Регулювання міжнародних торговельних відносин.

Рівні регулювання міжнародної торгівлі. Види державного регулювання міжнародної торгівлі: одностороннє; двостороннє; багатостороннє. Діяльність міжнародних торговельних організацій. Базові принципи торговельних відносин між державами. Перетворення ГАТТ на Світову організацію торгівлі (СОТ). Значення торговельних угод у сучасних умовах. Діяльність Міжнародної торговельної палати.

4.7. Україна в міжнародній торгівлі.

Галузеві та геополітичні пріоритети розвитку зовнішньої торгівлі України. Аналіз та оцінювання товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі України.

Тема 5. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

5.1. Міжнародний рух капіталу: сутність, умови та форми.

Основні причини міжнародного руху капіталу. Міжнародна платіжна позиція країни. Класифікація форм міжнародного руху капіталу. Офіційний та приватний капітал. Підприємницький та позиковий капітал. Довгостроковий, середньостроковий та короткостроковий капітал. Прямі та портфельні іноземні інвестиції.

5.2. Прямі іноземні інвестиції: сутність, склад, причини та наслідки.

Сутність та характеристика прямих інвестицій. Види іноземних інвестицій. Склад прямих зарубіжних інвестицій. Основні форми підприємств з іноземними інвестиціями. Фактори, що впливають на пряме іноземне інвестування. Переваги та недоліки прямого іноземного інвестування. Особливості структури прямих інвестицій в економіку України: проблеми, тенденції, перспективи.

5.3. Транснаціональні корпорації (ТНК) як головні суб'єкти міжнародної виробничої та інвестиційної діяльності.

Транснаціональний бізнес: сутність, еволюція, сучасна стратегія. Критерії належності певної корпорації до ТНК. Роль внутрішньокорпоративного обміну. Характерні риси ТНК. Індекс транснаціональності. Теоретичне обґрунтування мотивів, механізму та економічних вигод від інвестиційної діяльності. Форми транснаціоналізації. Регулювання діяльності ТНК.

5.4. Портфельні іноземні інвестиції: причини, сутність та види.

Сутність та характеристика портфельних інвестицій. Особливості портфельного інвестування. Суб'єкти та об'єкти портфельного інвестування. Види іноземних портфельних інвестицій. Види цінних паперів. Особливості обігу цінних паперів. Переваги та недоліки портфельного інвестування.

Фінансові інструменти світового ринку портфельних інвестицій. Фондові ринки. Інструменти портфельного інвестування. Тенденції розвитку портфельного інвестування в країнах світу. Фондові індекси. Український фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку.

5.5. Міжнародні фінансові ринки та рух капіталу.

Сутність та характерні риси світового фінансового ринку. Структуру світового фінансового ринку. Головні елементи світового фінансового ринку: валютний ринок, ринок боргових зобов'язань, ринок титулів (прав) власності, ринок похідних фінансових інструментів, їх характеристика. Міжнародні фінансові центри, передумови їх функціонування.

5.6. Інвестиційний клімат країни: сутність, фактори формування та складові елементи.

Інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал: сутнісні характеристики. Методичні підходи щодо оцінки інвестиційного клімату країни. Інвестиційний ризик: сутність та причини виникнення. Методи зниження інвестиційного ризику.

5.7. Регулювання міжнародної інвестиційної діяльності: суть, його цілі, інструменти.

Система регулювання міжнародної інвестиційної діяльності. Форми, інструменти і методи державного регулювання міжнародного інвестування. Аналіз різних систем регулювання міжнародної інвестиційної діяльності. Визначення інвестиційної позиції країни. Заходи з реформування системи міжнародного інвестиційного співробітництва.

Тема 6. Міжнародна міграція робочої сили

6.1. Міжнародна міграція робочої сили: сутність, складові, види та фактори впливу.

Сутність та спонукальні причини міграції населення. Трудова міграція населення та її напрями: еміграція, імміграція. Види міжнародної міграції робочої сили та їх характеристика. Головні напрями та центри концентрації робочої сили. Показники кількісної оцінки міжнародної міграції робочої сили.

6.2. Економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили

Сучасні потоки міжнародної міграції. Відмітні риси сучасної міжнародної міграції. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції для всіх учасників цих процесів. Некономічні наслідки міграції.

6.3. Особливості формування та функціонування світового ринку праці.

Передумови формування сучасного світового ринку праці. Історичні етапи міжнародного переміщення робочої сили. Роль НТР у розвитку міграції робочої сили, наукових та інженерно-технічних кадрів. Загальні закономірності створення світового ринку робочої сили, головні регіони і центри її міжнародного тяжіння й експорту. Міжнародні монополії і ринок праці. Форми і засоби експлуатації робочих-іммігрантів. Вплив міжнародної економічної інтеграції на інтернаціоналізацію ринку праці.

6.4. Державне і міжнародне регулювання трудової міграції.

Засади регулювання міжнародної міграції: одно-, двох-, та багатосторонні. Основні напрямки регулювання міграційних процесів. Уніфікація трудового законодавства. Державна міграційна політика: еміграційна та імміграційна. Міжнародна організація праці (МОП), Міжнародна організація з питань міграції (МОМ) та їх роль у вирішенні питань безробіття і захисту прав трудящих. Програми стимулювання еластичності ринку праці і забезпечення зайнятості населення.

6.5. Україна в процесах міжнародної міграції робочої сили.

Передумови посилення міграційних процесів в Україні. Основні канали трудової міграції громадян України. Економічні наслідки міграційних процесів для України. Особливості еміграційної та імміграційної політики України.

Тема 7. Міжнародний науково-технічний обмін

7.1. Технологія як товар і як фактор виробництва.

Особливості знань, як економічного ресурсу. Сутність та головні передумови розвитку міжнародних науково-технічних відносин. Основні форми реалізації науково-технічних досягнень: міжнародна передача технології та міжнародне технічне сприяння. Сутність та носії технології у міжнародній економіці. Сутність міжнародного трансферту технологій та його вартісна оцінка. Поняття технологічної місткості ринку.

7.2. Правові форми захисту міжнародної передачі технологій.

Необхідність правового захисту передачі технологій. Класифікація правових форм захисту технологій: патенти, ліцензії, копірайт, торгова марка. Особливості механізму патентування. Види ліцензій: патентна і безпатентна, проста, виключна і повна.

7.3. Міжнародні комерційні та некомерційні науково-технічні зв'язки.

Інституціональні елементи світового ринку технологій. Способи некомерційної передачі технологій: участь у симпозиумах, конференціях, семінарах. Форми передачі технології на комерційній основі: патентні угоди, ліцензійні угоди, «ноу-хау», інжиніринг, франчайзинг. Ліцензійна торгівля як провідна форма міжнародного трансферту технологій. Ліцензійна угода: сутність, структура. Форми ліцензійних винагороджень: роялті, паушальний платіж, участь у прибутку ліцензіата, участь у власності ліцензіата. Канали передачі технологій: внутріфірмовий; міжфірмовий. Організаційні види технічного сприяння.

7.4. Міжнародне регулювання ринку технологій.

Угоди, програми та міжнародні організації, які стимулюють розвиток ринку технологій. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) СОТ. Програма розвитку ООН (ПРООН). Діяльність Європейської патентної організації (ЄПО) та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

7.5. Україна на міжнародному ринку технологій.

Особливості макроекономічної політики України у сфері науково-технічного співробітництва. Основні цілі організаційного регулювання науково-технічних напрямів зовнішньоекономічної політики держави. Аналіз

фінансового забезпечення науково-технічних досліджень. Участь України у міжнародних науково-технічних програмах.

Змістовий модуль 2. Інституційні засади розвитку світового господарства в умовах глобалізації та міжнародної економічної інтеграції

Тема 8. Світова валютна система. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини

8.1. Світова валютна система: етапи формування та розвитку, структура та принципи організації.

Сутність та елементи валютної системи. Етапи формування та розвитку світової валютної системи. Сутність, структура та принципи організації світової та національної валютної системи: загальні підходи та принципові відмінності.

8.2. Валютний курс як елемент світової валютної системи.

Валютний курс: сутність і види. Системи валютних курсів: фіксовані курси, кероване плавання, вільне плавання, цільові зони, комбінована система валютних курсів. Чинники впливу на формування валютного курсу: структурні та кон'юнктурні. Поняття валютного котирування. Пряме і обернене валютне котирування. Розрахункові види валютного курсу. Номінальний та реальний валютний курс. Визначення номінального ефективного та реального ефективного валютного курсу. Еластичність попиту та пропозиції іноземної валюти: сутність і вплив на торговий баланс країни. Принципи, форми та інструменти валютної політики держав з відкритою економікою.

8.3. Платіжний баланс країни: сутність, структура.

Поняття платіжного балансу та принципи його складання. Структура платіжного балансу: баланс поточних операцій та баланс руху капіталу. Особливість кореспонденції рахунків у платіжному балансі країни. Статистична та аналітична форма платіжного балансу. Методи регулювання платіжного балансу. Нестабільність міжнародних розрахунків і основні проблеми платіжних балансів країн світу.

8.4. Міжнародні кредитні відносини: сутність та форми.

Міжнародні кредитні відносини. Міжнародний кредит: сутність та принципи поверненості; терміновості; платності; забезпеченості, цільового використання. Форми міжнародного кредиту: зв'язані, фінансові, зовнішні, внутрішні, забезпечені та бланкові, готівкові, акцептні кредити, депозитні сертифікати, облігаційні позики. Особливості кредитування зовнішньої торгівлі: кредитування експорту та імпорту. Класифікація кредитів у зовнішній торгівлі. Сучасні методи фінансування експорту: факторинг, форфейтинг, лізинг.

8.5. Україна в системі міжнародних валютно-фінансових відносин.

Регулювання світових фінансово-валютних відносин на сучасному етапі з боку міжнародних організацій: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Група Світового банку. Форми, структура і масштаби зовнішньої заборгованості країни. Інструменти управління зовнішнім боргом країни. Проблема заборгованості і значення іноземних кредитів для економічного розвитку

України.

Тема 9. Міжнародна економічна інтеграція

9.1. Сутність, головні передумови та цілі міжнародної економічної інтеграції.

Сутність та ознаки міжнародної економічної інтеграції. Головні передумови міжнародної економічної інтеграції: економічна та географічна близькість, спільність проблем, демонстраційний ефект, «ефект доміно». Механізм інтеграції. Горизонтальна і вертикальна інтеграція на макрорівні. Основні чинники, що забезпечують господарський ефект інтеграції.

9.2. Типи інтеграційних об'єднань.

Етапи розвитку інтеграційних процесів на макрорівні і їх характеристика: преференційні торгові угоди, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, політичний союз.

9.3. Оцінка міжнародних інтеграційних процесів.

Умови створення економічного інтеграційного угруповання країн: політико-правові, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні. Шляхи формування економічних інтеграційних угруповань країн світу. Процеси інтеграції та дезінтеграції у сучасному світі. Рівні розвитку інтеграції. Найважливіші об'єктивні передумови розвитку міжнародних регіональних інтеграційних процесів. Економічні наслідки інтеграції країн. Статичний та динамічний ефекти міжнародної економічної інтеграції. Ефект створення торгівлі. Ефект відхилення торгівлі.

9.4. Сучасні інтеграційні угруповання країн.

Особливості розвитку західноєвропейської інтеграції. Європейський союз та Європейська асоціація вільної торгівлі. Розвиток інтеграційних процесів у Північноамериканському регіоні та Латинській Америці. Економічна інтеграція в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Азії та Африці. Інтеграційні процеси в країнах СНД: об'єктивні передумови та перспективи розвитку.

Тема 10. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин

10.1. Роль міжнародних економічних організацій в регулюванні міжнародних економічних відносин.

Основні завдання міжнародного регулювання МЕВ на сучасному етапі. Місце міжнародних організацій у системі регулювання МЕВ. Взаємозалежність суб'єктів міжнародних економічних відносин як об'єктивна передумова координації економічної політики. Поняття «міжнародні економічні організації» (МЕО). Завданнями і функціями сучасних міжнародних організацій. Сучасна система МЕО, її класифікація.

10.2. Економічна діяльність ООН, її рівні.

Цілі та принципи діяльності ООН. Органи системи ООН: головні, допоміжні, спеціалізовані організації і установи, автономні організації. Система головних органів ООН: Генеральна Асамблея, Економічна і соціальна рада

ООН (ЕКОСОП). Програми ООН. Регіональні комісії ООН з соціальних і економічних питань. Спеціалізовані органи ООН і міжурядові установи, пов'язані з ООН.

10.3. Міжнародні економічні відносини поза системою ООН.

Характеристика міждержавної економічної організації загальної компетенції – Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Організаційно-функціональна структура ОЕСР. Консультативні групи країн: «G-7», «G-20», «Група 77», їх характеристика.

10.4. Наднаціональне регулювання міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин.

Група Світового банку, мета створення, функції, структура. Міжнародний валютний фонд (МВФ) як одна з головних фінансових організацій: компетенція, фінансові кошти, організаційна структура, особливості кредитної діяльності. Фонди МВФ. Програми МВФ в Україні. Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Організації групи Світового банку: Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Багатостороннє інвестиційно-гарантійне агентство (БАГІ). Банк міжнародних розрахунків (БМР) у системі регулювання валютно-кредитних відносин. Організації з регулювання зовнішньої заборгованості: Група десяти («Паризький клуб»), Лондонський клуб. Регіональні банки розвитку. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), мета створення, функції, структура. Головні напрями діяльності ЄБРР в Україні. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), особливості його діяльності. Регіональні банки реконструкції та розвитку в Африці, Азії, Латинській Америці, їх роль у економічному розвитку країн, що розвиваються.

10.5. Міждержавні галузеві організації.

Міжнародні галузеві товарні організації (МТО) як організаційні форми реалізації міжурядових товарних угод, розроблених та існуючих під егідою ЮНКТАД. Типізація міжурядових організацій з регулювання світових товарних ринків. Загальна характеристика міжурядових галузевих організацій. Організація держав-експортерів нафти (ОПЕК) та її арабська група (ОАПЕК). Рада з нафти (АСКОПЕ). Асоціація судновласників (ФАСАЗ). Асоціація вантажовідправників.

Тема 11. Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин

11.1. Формування економічної єдності світу.

Поглиблення інтернаціоналізації світового господарства. Глобалізація економічного розвитку. Глобальна економіка. Рівні глобалізації. Структуризація глобалізаційного процесу. Суперечливості процесу глобалізації.

11.2. Особливості сучасної економічної глобалізації.

Глобалізація економічного розвитку і роль МЕВ у налагодженні зв'язків національних економік зі світовим господарством, формуванні елементів глобальної економіки. Світова економічна рівновага, механізм її регулювання. Рушійні сили й особливості сучасної економічної глобалізації, її головні

форми. Моделі економічного розвитку. Глобальні інвестиційні цикли.

11.3. Глобальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин.

Сутність та ознаки глобальних проблем. Класифікація глобальних проблем: проблеми, що виникають у взаємовідносинах між різними державами; проблеми, які виникають у процесі взаємодії природи і суспільства; проблеми пов'язані з розвитком людини. Міжнародні економічні аспекти вирішення екологічних проблем. Шляхи вирішення глобальної продовольчої проблеми. Глобальна енергетична проблема. Міжнародний тероризм у контексті безпеки світової спільноти.

Тема 12. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків

12.1. Необхідність і значення інтеграції України до світового господарства.

Загальні цілі міжнародної економічної політики України. Передумови входження України до світового економічного простору. Місце та роль України у світовій економічній системі. Загальні цілі міжнародної економічної політики України. Проблеми економічної безпеки. Трансформація структури зовнішньої торгівлі. Досягнення експортно-імпоротної збалансованості. Україна в міжнародних інвестиційних відносинах.

12.2. Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ.

Головні напрями розвитку МЕВ: розвиток двосторонніх міжнародних відносин, розширення участі у європейському регіональному співробітництві, членство в міжнародних організаціях. Етапи інтеграції України до ЄС. Основні напрями співробітництва України з ЄС. Україна як член СОТ: зовнішні детермінанти економічного розвитку країни.

12.3. Пріоритети України в регіональному співробітництві.

Проблеми співробітництва з ЄС. Нові регіональні напрями зовнішньоекономічних зв'язків України. Переваги та загрози лібералізації внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1. Оцінювання рівня інтегрованості країни в систему світогосподарських зв'язків.	Дослідження сутності, форм міжнародних економічних відносин; проведення аналізу середовища МЕВ, структури міжнародних економічних відносин; розрахунок показників рівня інтегрованості країни в систему світогосподарських зв'язків.
Тема 2. Завдання 2.	Аналіз динаміки темпів зростання ВВП країн світу, які

Назва теми та завдання	Зміст
Дослідження динаміки світового господарства: фактори впливу та перспективи розвитку	демонструють найбільшу позитивну динаміку, визначення факторів, сприяючих зростанню економік країн у світовому господарстві.
Тема 3. Завдання 3. Міжнародний поділ праці: основа економічної інтеграції та глобалізації	Розгляд сутності і ролі міжнародного поділу праці (МПП) в системі міжнародних економічних відносин. Аналіз факторів розвитку і поглиблення міжнародного поділу праці.
Тема 4. Завдання 4. Оцінювання рівня розвитку міжнародної торгівлі країни	Аналіз стану та тенденцій розвитку світового ринку товарів та послуг; визначення переваг країни у міжнародній торгівлі; розрахунок специфічних, структурних, результативних показників розвитку міжнародної торгівлі; показників розрахунку зовнішньоторговельних цін; розрахунок ліцензійної винагороди.
Тема 5. Завдання 5. Оцінювання ефективності інвестування у країнах світу	Оцінка ключових напрямів і методів міжнародного інвестування в глобальному контексті; аналіз платіжного балансу та інвестиційної позиції країни; розрахунок поточної ринкової вартості та доходності цінних паперів
Тема 6. Завдання 6. Оцінювання динаміки міжнародних міграційних процесів	Аналіз сучасного стану та трендів розвитку глобального ринку праці; оцінка масштабів, інтенсивності та інших характеристик міграційних процесів через абсолютні та відносні показники
Тема 7. Завдання 7. Оцінка ролі міжнародного науково-технічного обміну в глобальному розвитку	Дослідження механізмів ліцензування та роялті в міжнародному науково-технічному обміні; розгляд міжнародних угод, що регулюють ліцензування та роялті, і їх вплив на глобальний науково-технічний обмін; розрахунок впливу ліцензування на ВВП країни та оцінка частки експорту технологій через ліцензування у загальному обсязі експорту товарів і послуг
Тема 8. Завдання 8. Оцінювання динаміки валютних курсів країн	Аналіз розвитку світової валютної системи; оцінка динаміки економічного зростання країн через обчислення валютних курсів; підходи до визначення колективних валют. Оцінка обсягу валютних резервів країни, що використовуються для підтримки стабільності валютного курсу; оцінка ризику коливань валютного курсу, що впливають на інвестиції
Тема 9. Завдання 9. Оцінювання динаміки регіональних інтеграційних процесів	Дослідження зростання міжнародної економічної інтеграції; майбутні напрямки розвитку регіональних інтеграційних процесів; критерії оцінки ступеня фактичної інтеграції.
Тема 10. Завдання 10. Оцінювання процесів злиття та поглинання у міжнародних компаніях	Визначення ключових факторів успіху міжнародних компаній; аналіз бізнес-середовища міжнародних компаній; аналіз динаміки розвитку найбільших ТНК; галузева структура виробництва ТНК, розрахунок індексу транснаціоналізації.
Тема 11. Завдання 11. Оцінювання виконання глобальних цілей сталого розвитку ООН	Дослідження сучасних тенденцій і змін у глобалізаційних процесах та формуванні нового світового економічного порядку; аналіз комплексу глобальних викликів, що постають перед людством; розгляд цілей сталого розвитку, визначених ООН.
Тема 12. Завдання 12.	Оцінка впливу міжнародної економічної діяльності на

Назва теми та завдання	Зміст
Аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності	зростання національної економіки; вивчення пріоритетів інтеграції України в світову економіку; дослідження змін, регіональної та товарної структури показників зовнішньоекономічної діяльності України.

3. Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1 – 12	Вивчення лекційного матеріалу, пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Тема 1 – 12	Підготовка до практичних занять
Тема 1 – 10	Підготовка до поточної контрольної роботи
Тема 1 – 12	Підготовка до колоквиуму
Тема 1 – 9	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань
Тема 12	Написання есе

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Проблемна лекція (Тема 1 – 8), лекція-діалог (Тема 9)).

Наочні (демонстрація (Тема 1 – 12)).

Практичні (письмові контрольні роботи, презентації (Тема 1 – 12), есе (Тема 8-12), індивідуальне завдання (Тема 1-12)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів: для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю та складання екзамену (40 б.).

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: індивідуальне завдання (12 балів), поточна контрольна робота (14 балів), колоквіум (20 балів), презентація (8 балів), есе (6 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Зразок екзаменаційного білета

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Освітній ступінь “бакалавр”
Освітня програма – “Маркетинг”
Семестр 4

Навчальна дисципліна – “Світове господарство і міжнародні економічні відносини”

Екзаменаційний білет №1

Завдання 1 (стереотипне).

Охарактеризуйте вплив таких заходів уряду Мексики на міжнародні міграційні процеси:

- 1) лібералізація правил виїзду громадян зі своєї країни за кордон;
- 2) лібералізація правил в'їзду у країну із-за кордону;
- 3) упровадження програми економічної допомоги країнам, що розвиваються;
- 4) упровадження програми диверсифікації географічної структури?

Обґрунтуйте відповіді.

Завдання 2 (евристичне).

Визначаючи, що світове господарство є цілісною економічною системою, яка має багаторівневу структуру, взаємозв'язки та суперечності між елементами, описати та обґрунтувати на прикладах такі взаємозв'язки і взаємозалежності між структурними елементами світового господарства.

Завдання 3 (діагностичне).

У табл. 1 наведені дані платіжного балансу країни за 2021 - 2022 рр.

Таблиця 1

Платіжний баланс країни

Статті платіжного балансу	2021 р. Обсяги, млн дол. США	2022 р. Обсяги, млн дол. США
1	2	3
Технологічні гранти отримані	3 195,4	2 187,3

Доходи від прямих інвестицій		
Кредит	1 175,5	1 894,2
Дебет	1 243,8	1 495,7
Капітальні трансферти		
Дебет	95,5	103,8
Кредит	174,6	114,7
Грошові перекази працюючих за кордоном		
Дебет	81,3	84,2
Кредит	79,9	76,1
Інші інвестиції – пасиви	6 283,7	7 262,7
Прямі інвестиції у внутрішню економіку	8 551,6	8 938,8
Поточні трансферти сектору державного управління		
Дебет	315,5	240,2
Кредит	621,3	515,8
Експорт товарів	15 780,9	14 324,4
Трансферти мігрантів:		
Дебет	24,8	28,9
Кредит	41,7	45,6
Оплата праці		
Дебет	713,1	811,9
Кредит	920,4	942,8
Анулювання закордонного боргу кредитором	8,1	7,5
Монетарне золото	56,3	58,4
Портфельні інвестиції – пасиви	3 327,4	5 096,2
Імпорт товарів	23 943,3	21 711,4
Прямі інвестиції за кордон	11 743,4	15 847,2
Імпорт послуг	28 711,3	32 414,7
Інші інвестиції – активи	1 725,5	1 693,7
Портфельні інвестиції – активи	986,7	863,2
Придбання/реалізація не виробничих фінансових активів	93,3	54,4
Дебет	79,2	83,6
Кредит		
Технологічні гранти надані	711,9	742,8
Експорт послуг	31 427,4	34 988,1
Доходи від портфельних інвестицій	816,1	825,9
Кредит	713,2	604,8
Дебет		
Доходи від інших інвестицій	129,4	191,6
Дебет	403,8	513,5
Кредит		
Анулювання державного боргу іноземним кредитором	10,2	11,4
Готівка та депозити в іноземній валюті	517,3	500,5
Цінні папери в іноземній валюті	114,6	212,8
Інші поточні трансферти		
Дебет	171,9	164,8
Кредит	283,3	292,1
Доходи від участі в капіталі		
Дебет	215,3	132,4
Кредит	702,1	209,8

На основі наведених у таблиці 1 даних: структурувати наведені статті за розділами платіжного балансу відповідно до стандартної форми платіжного балансу країни; розрахувати: сальдо платіжного балансу; сальдо балансу міжнародних інвестицій; обсяги фінансування; помилки та упущення; проаналізувати динаміку змін основних статей платіжного балансу та зробити висновки щодо ефективності міжнародної економічної діяльності країни.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки і менеджменту ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Протокол № ___ від " ___ " _____ 20___ р.

Екзаменатор к.е.н., доц. Горобинська М.В.

Зав. кафедри к.е.н., проф. Кот О.В.

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики. Розподіл балів між завданнями білета такий.

Завдання 1 (стереотипне). За вирішене стереотипне завдання максимальна оцінка складає 5 балів.

За вирішення стереотипного завдання у повному обсязі, за умови надання обґрунтованої відповіді.

За вирішення стереотипного завдання не в повному обсязі, відсутності чіткого володіння понятійним апаратом, оцінюється 2 бали.

Завдання 2 (евристичне). За вирішене евристичне завдання максимальна оцінка складає 15 балів.

За вирішення евристичного завдання у повному обсязі, без допущення помилок з надання правильної обґрунтованої відповіді, що базується на теоретичних засадах розвитку міжнародної економічної діяльності, наявності елементів самостійного і творчого мислення, чіткому володінні понятійним апаратом ставиться 15 балів.

За вирішення евристичного завдання у частковому обсязі, з допущенням незначних помилок в наданні обґрунтованої відповіді, що базується на теоретичних засадах розвитку міжнародної економічної діяльності, наявності елементів самостійного мислення, володінні понятійним апаратом ставиться 10 балів.

За вирішення евристичного завдання не у повному обсязі, з допущенням помилок у категоріальному апараті ставиться 2 бали.

Завдання 3 (діагностичне). Діагностичне завдання містить завдання розрахункового, аналітичного та теоретичного характеру. За вирішене завдання максимальна оцінка складає 20 балів.

За вирішення діагностичного завдання у повному обсязі, без допущення методичних та арифметичних помилок, з наданням правильної обґрунтованої відповіді на завдання, за чітке володіння понятійним апаратом ставиться 20 балів.

За вирішення діагностичного завдання з допущенням помилок у використанні категоріального апарату, але з проведенням всіх необхідних розрахунків, тобто за вирішення двох перших завдань, ставиться 10 балів.

За вирішення діагностичного завдання з допущенням методичних помилок, але з проведенням всіх необхідних розрахунків ставиться 5 бали.

За вирішення діагностичного завдання з допущенням методичних та арифметичних помилок ставиться 2 бали.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Т.В. Шталь, С.В. Бестужева, В.О. Козуб [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Шталь; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Електрон. текстові дан. (238 с./ 1,44 МБ). – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – Загол. з титул. екрану. Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23849>.

2. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс]: навчальний посібник у схемах і таблицях / С.В. Бестужева, В.О. Козуб, Н.В. Проскурніна та ін. – Електрон. текстові дан. (17,7 МБ). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 249 с. – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27473>.

3. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс] : практикум / С.В. Бестужева, В.А. Вовк, С.В. Громенкова та ін. Самостійне електрон. текстове мережеве вид. (166 с/1,37МБ) – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21437>

4. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навчально-практичний посібник / В. О. Козуб, М. В. Горобинська, Ю. Б. Доброскок [та ін.]; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Електрон. текстові дан. (2,83 МБ). — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. — 307 с. — Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32800>

5. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / Н. О. Кушнір, О. І. Заяць. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. – 360 с.

Додаткова

4. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: підручник; кол. авторів; за заг. ред. д. е. н. Фісуненко П. А. – Дніпро: Арт-Прес, 2023 – 400 с.

5. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / А.І. Боярчук, Р.П. Огородник, І.А. Плющик, Н.М. Антофій, Н.Є. Федорова – Херсон, ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», – 2018. – 374 с.

6. Європейський Союз: вчора, сьогодні, завтра = Die Europäische Union: Gestern, Heute, Morgen : навч. посіб. / уклад. : Юрій Макар, Віра Бурдяк, Віталій Макар, Віталій Семенко ; Чернівецький національний університет імені Юрія

Федьковича. - Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2020. - 400 с.

7. Бестужева С.В., Козуб В.О., Горобинська М.В. Україна в процесах міжнародної міграції робочої сили: аналітичне дослідження / Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 48. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2270/2193>

8. Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: Навчальний посібник / Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Корольчук Л.В., Кравчук П.Я., Урбан О.А., Полянська Т.О. - Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. - 324 с.

9. Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин [Текст] : монографія / [А. С. Філіпенко та ін.] ; за ред. О. І. Шниркова ; Київ. Нац. Ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2020. – 236 с.

Інформаційні ресурси

10. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua

11. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mfa.gov.ua

12. Державний комітет України у справах національностей та релігій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://clarity-project.info/edr/00032879>

13. Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків «Держзовнішінформ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dzi.gov.ua/>

14. Інститут світової економіки і міжнародних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://old.nas.gov.ua/UA//Org/>

15. Група Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org

16. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oecd.org

17. Статистична служба Європейської комісії (Євростат) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>

18. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unwto.org>.

19. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imf.org>.

20. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iom.int/>.

21. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wto.org>.

22. Офіційний сайт ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org>.

23. Сторінка курсу «Основи міжнародних економіки та менеджменту» на платформі Moodle (персональна навчальна система): веб-сайт. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7533#section-0>